

МУЉ, ОБАЛА И ЖАР

Бојан Васић, *Улм*, Весели четвртак, Београд 2025

Нови роман Бојана Васића почива на проблему суочавања човека и света, као места испражњеног од смисла, у коме треба боравити заједно са другим, једнако малаксалим и безнадежним људима. Питање које нам поставља блурб: „Шта осим Дунава и његових неретко мутних токова повезује град у Немачкој са српским равничарским градићем?” представља егзистенцијалну дилему коју главни јунак романа *Улм* упорно покушава да потисне, немоћан да побегне од свог порекла. Уколико је јунак Милорада Павића веровао да „Место оног који се сели никад не остаје празно”, онда Васићев јунак Марко живи у сталном настојању да испразни себе, избрише читав низ топоса својих пресељења из сећања, једнако колико и обресе сопственог постојања уопште. А где онда бити?

Читањем *Улма* открива се суптилни континуитет са Васићевим песничким стваралаштвом, мада је роман далеко више утемељен у приповедном него што је то био случај са ранијим *Власићелинџићима* (2022). Израз Бојана Васића је живописан, болно присан и емотиван, прожет ефектним поређењима и мноштвом асоцијација на паланачке пределе и суморна предграђа. Специфичности језика обликованог на такав начин омогућавају да се посве устаљени оквир средовечног човека без правог смисла и идеје водиље, туробне прошлости и недокучиве будућности представи као универзална, генерацијска прича, онеобичена елементима трилера и детективног романа. Најпосле, питање сеобе и идентитета читавих генерација које су проживеле трауму тешког одрастања, превирања партијских система, сиромаштва и немања неминовно проналази своје приповедачке обраде, што показује да је реч о важној теми која у извесној мери оптерећује савремену српску књижевност. Притом, оптерећење не сугерише загушљивост, него пре инсистирање на нужности причања и писања управо таквих прича. Иако самом заплету мањка интригантности, једнако колико и протагонисти не недостаје опојних средстава која би условила његове речне и туробне визије, те осмислила споредне токове радње, вредност романа Бојана Васића открива се у нијансирању

бола индивидуалца и његовом доживљају света кроз не посве одређене људе, просторе, мирисе и облике.

У том смислу, обликовање главног јунака кроз призму свега што је некада био, онога што је постао и што је могао да буде поставља се као основна приповедачка нит романа. Средовечног особењака Марка спознајемо као Макиша, дечака заинтересованог за географију, читање и удаљене пределе о којима снева са дунавске обале, из уточишта стричевог ритског пребивалишта. Исти Марко препознаје себе као Аустралију, километрима удаљену од родитеља који га неразумевањем и немаром отуђују од себе док је још увек ту, у пределима Ритишевца, Комарева, Форланда или Пепељара, да би одласком постао Марк, странац изгледом, понашањем и именом. Ипак, свака од описаних метаморфоза књижевног јунака дубоко је повезана са Србијом, било кроз њено потврђивање или порицање, махом посредством људи са којима дели путовања и лутања. Нови сусрети се стицајем околности изнова откривају као враћање на старо, кроз некадашње сараднике у прљавим пословима и имена позната из основне школе у новим, и даље несређеним и несрећним животима. Улм, Берлин и Београд повезују једнака предграђа, осећаји тескобе, насиље и јунаци спремни да окончају своје (и туђе) самотне животе. У тако постављеној мрежи, асоцијативност излагања постаје спрега између мноштва јунака са којима се сусреће Марко, опседнут мирисом лимуна и доживљајем *зесџи*, убиством које је починио, самоубиством чији је сведок био и мистеријом стричеве смрти о којој не може да сазна довољно. Констратек таквом доживљају света оличен је не толико у љубави и заједничком животу са школском другарицом, сада партнерком, колико у Сањи, Сањици, Јасниној ћерки и тако блиској могућности новог почетка у оазу њеног одрастања. Стога везивање стричеве тренерке око струка, куповина нове књиге девојчици и помирење са дунавским плаветнилом на крају романа обећавају смирај јунака, окончање истраге и лутања, иако бурни догађаји нису до краја разрешени: „Таваницом је заплочио Дунав, и све што је било, све што се догодило, и оно што није, и све што је требало да буде, отплочио је у празнину. Улило се у Црно море” (186).

Нужно је указати на ефектна поређења и метафоре којима Бојан Васић оживљава радњу романа, нудећи посве интересантан, искошен поглед на сцене смрти, насиља, бордела и унутрашњих немира. Васићев Марко је усредсређен на мирисе, изоштрене до препознавања саме суштине ликова са којима се сусреће, па тако у више наврата препознаје сопствену и туђу зест. Нагонско и страшно у човеку, његов дух, жар и енергија лајтмотивски су повезани у доживљај зести, која зрачи простором и варира од израженог мириса лимуна и наранџе до липе или „лепљивога воња лажног јасмина из несталог стричевог врта” (184). Зест преплављује Марка приликом сусрета са жељеним женама, опседа га из простора и људи који оличавају најниже тренутке његовог живота, избија са рубова

туђих усана и из његове сопствене душе. Поред тога, асоцијативност Марковог узнемиреног ума води читаоца кроз неочекивана, инвентивна поређења, па се тако спуштање руке на стричев сандук пореди са ринглом електричног шпорета, а „Дрво је хладно. Можда стриц није ту” (124), док се погледи несрећних људи препознају као „пуни црне дунавске воде, допола утонули у себе као пробушени чамци” (40). Речни токови донели су мноштво описа обала и муља, чамаца и аласа, али и рибљих врста које се поистовећују са одавно насуканим књижевним јунацима. Тако Марков стомак у одсудним тренуцима постаје простор у коме се креће мурина, те му избија на уста, покреће деловање и ремети мисао, не дајући му мира. Према истом принципу, тело Марковог оца се у неприлици извија „као гргеч којег на удици извлаче из воде” (157), а кадар уврнуте, изокренуте рибе посматра читаоца и са корица књиге. Марко дубоко осећа контакт са природом, таласањем воде, земљом и биљем, али се чини као да они проговарају језиком који јунак не успева до краја да разуме услед свих минулих погрешних одлука, па може само да се осећа збуњено „као да је на реци неко, уместо пројом, хранио рибу исцепканим стриповима” (151). Визије које се указују јунаку и мањак истинског разговора са ближњима једнако су усмерени ка читалачкој спознаји Марка као јунака који одбија интроспекцију, потискујући детињство, неостварене жеље и лоша скретања, прекидајући контакте и непрестано се селећи, гомилајући муљ живота за собом и у себи. Стога питање одласка и јунаковог места у свету не може ни бити до краја докучено докле год се гомилају дешавања, градови и ликови, услед суштинског бега од себе самог. У таквом светлу простор Улма се показује као могуће уточиште, које једнако као и Сањино одрастање представља сигурну луку у којој би се Васићев јунак најзад могао сместити.

Роман *Улм* потврдио је Бојана Васића као промишљеног, бравурозног приповедача, са истанчаним и упечатљивим стилем. Књижевник прецизно описује токове мисли главног јунака, кроз чију свест се преламају призори океанских, страних и тако блиских жудњи, проблема и немира, творећи романескни свет генерације која стасавала и покушава да преживи у бурном раздобљу транзиције, неразумевања и нереда. Инвентивна поређења, приобаље, речни свет и његов задах, једнако колико и зест лимунове коре, употпунили су *Улм* и приближили га Банату преко домаштаних и реалних топонима. Ето где бити.

Мрп Ленка С. НАСТАСИЋ
Истраживач приправник
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
lenka.nastasic@ff.uns.ac.rs